ADMINISTRATĪVĀ APGABALTIESA

Lieta Nr. A420239521
Lietas arhīva Nr. AA43-0069-23/4
ECLI:LV:ADAT:2023:0120.A420239521.7.S

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2023.gada 20.janvārī

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā:
tiesnese referente Roze Paegle,
tiesneses Irina Kaļiņina un Santa Liniņa

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. A/ pieteikumu par tieslietu ministra 2021.gada 2.septembra lēmuma Nr.1-4.1/97 un 2021.gada 28.decembra lēmuma Nr.1-4.1/145 atcelšanu, sakarā ar /pers. A/ apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2022.gada 24.marta spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] /pers. B/ pārstāve vērsās Tieslietu ministrijā ar sūdzību par zvērināta tiesu izpildītāja Rolanda Veinberga veiktajām izpildu darbībām, kuras veiktas, pamatojoties uz vispārējās jurisdikcijas tiesas lēmumu, ar kuru izskatīts /pers. C/ pieteikums par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu pret /pers. B/. /pers. C/ pieteikumā tika lūgts pakļaut bezstrīdus piespiedu izpildīšanai saistību, kas izriet no 2020.gada 7.aprīļa vienkāršā vekseļa un 2020.gada 22.aprīļa Vekseļa protesta akta par no vekseļa izrietošo saistību neizpildi.

Izvērtējot /pers. B/ sūdzībā norādītos apstākļus, tieslietu ministrs konstatēja, ka 2020.gada 22.aprīļa Vekseļa protesta aktu ir noformējusi zvērināta notāre Inga Muciņa (turpmāk – pieteicēja).

Noformējot Vekseļa protesta aktu, pieteicēja neuzaicināja vekseļa dēvēju /pers. B/ nokārtot saistību atbilstoši Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā noteiktajiem veidiem, tādējādi neizpildot priekšnoteikumu vekseļa protestēšanai.

Ņemot vērā konstatēto, tieslietu ministrs ierosināja disciplinārlietu pret pieteicēju par Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā noteikto prasību pārkāpumu.

[2] Latvijas Zvērinātu notāru disciplinārlietu komisija (turpmāk – komisija) tieslietu ministram sniegtajā 2021.gada 26.marta atzinumā Nr.05-04/81 ir norādījusi, ka pieteicēja nav pieļāvusi disciplinārpārkāpumu, tādēļ atzinumā ietverts ierosinājums disciplinārlietu izbeigt.

Atzinumā ietverti turpmāk minētie apsvērumi.

[2.1] Tieslietu ministrs nepamatoti izceļ vienu procesuālo darbību (vekseļa devēja uzaicināšanu veikt samaksu), neaplūkojot to kontekstā ar visām procesuālajām darbībām, kuras jāveic zvērinātam notāram vekseļa protestēšanai.

No normatīvajiem aktiem izriet, ka parādnieks pirms pret viņu tiek vērstas izpildu darbības saņem vairākus brīdinājumus un var reaģēt, apstrīdot parādu vai to samaksājot. Uzaicinājums, kuru zvērināts notārs nodod pirms vekseļa protestēšanas, nesatur brīdinājumu par saistības nodošanu izpildei, bet ir aicinājums labprātīgi veikt samaksu. Uzaicinājuma mērķis ir sekmēt vekseļa samaksu ārpustiesas ceļā (labprātīgi).

Savukārt vekseļa protesta akts tiek taisīts, lai apliecinātu faktu, ka vekselis nav samaksāts. Līdz ar to nav pamata pieņēmumam, ka uzaicinājuma nenodošanas fakts aptur vekseļa protestēšanu. Vekselis nav protestējams tikai tad, ja tiek veikta samaksa.

[2.2] Vekseļu likuma 81.panta pirmās daļas 4.punkts vekseļa devēju definē kā uzaicināto personu arī nesastapšanas gadījumā.

Ievērojot minēto, komisijas ieskatā, lai prezumētu, ka persona ir uzaicināta, pietiek ar to, ka zvērināts notārs ir veicis darbības, lai sastaptu personu. Apstāklis, ka notārs ir ieradies vekseļa devēja dzīvesvietā, lai izteiktu uzaicinājumu izpildīt savu saistību pēc vekseļa, ir uzskatāms par Vekseļu likuma 80.panta pirmās daļas izpildījumu.

[3] Latvijas Zvērinātu notāru padome (turpmāk – padome) 2021.gada 31.marta vēstulē ir pievienojusies komisijas atzinumam un tajā norādītajiem secinājumiem. Padomes ieskatā pieteicēja normatīvo aktu prasības ir izpildījusi, tomēr

spēkā esošais normatīvais regulējums objektīvi nenovērš situāciju, lai protestam netiktu nodots viltots vekselis.

[4] Ar tieslietu ministra 2021.gada 2.septembra lēmumu Nr.1-4.1/97 (turpmāk – Lēmums Nr.1) pieteicējai piemērots disciplinārsods – rājiens.

Lēmuma Nr.1 pamatojumā ietverti šādi apsvērumi.

[4.1] Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā paredzētā uzaicinājuma mērķis ir paziņot personai, ka notāram ir iesniegts vekselis, pēc kura jāizpilda uzņemtā saistība, kā arī dot iespēju reaģēt (nokārtot saistību vai apstrīdēt parādu). Mutisks uzaicinājums nav uzskatāms par formalitāti, lai taisītu protesta aktu. Tā mērķis ir informēt vekseļa devēju par pienākumu izpildīt saistību.

[4.2] Apstāklis, ka zvērināts notārs ierodas vekseļa devēja dzīvesvietā, lai izteiktu uzaicinājumu izpildīt saistību pēc vekseļa, nav uzskatāms par Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā noteikto prasību izpildījumu. Mutiska uzaicinājuma gadījumā jābūt šāda uzaicinājuma reālam izteikumam vekseļa devējam.

Izskatāmajā gadījumā nav veikts reāls mutisks uzaicinājums /pers. B/ nokārtot saistību pēc vekseļa, jo pieteicēja faktiski nav izteikusi mutisku uzaicinājumu, un tādējādi nav izpildīti priekšnoteikumi vekseļa protestēšanai.

[4.3] Mēģinājums veikt mutisku uzaicinājumu nav pielīdzināms faktiski veiktai darbībai (mutiskam uzaicinājumam). Vekseļu likums tieši nenoteic, ka gadījumā, ja neizdodas vienā veidā veikt uzaicinājumu, būtu jāizmanto citi veidi, tomēr Vekseļu likums nepārprotami noteic, ka uzaicinājums ir jāizdara.

Tādējādi notāram saglabājas pienākums izdarīt uzaicinājumu, ja mēģinājums izdarīt mutisku uzaicinājumu nav noslēdzies ar uzaicinājuma izdarīšanu.

[4.4] Tikai pēc tam, kad uzaicinājums nokārtot saistību pēc vekseļa izdarīts rakstiski vai mutiski, notārs var apliecināt, ka uzaicinājumam nav panākuma un saistība nav nokārtota.

Gadījumā, ja notāram nav izdevies izdarīt uzaicinājumu mutiski pa tālruni vai personiski, jo persona nav bijusi sasniedzama vai sastopama, notāram, lai apgalvotu, ka uzaicinājumam nav panākuma, bija jāveic uzaicinājums rakstiski.

[4.5] No tiesu prakses var konstatēt, ka gadījumā, ja zvērināts notārs nav sastapis klātienē personu, kura uzaicināma nokārtot saistības pēc vekseļa vai zvērinātam notāram nav izdevies šo personu sazvanīt, uzaicinājums tiek nosūtīts rakstveidā. Tādējādi pieteicējas izpratne un prakse par Vekseļu likuma 80.panta pirmās daļas un 81.panta piemērošanu atšķiras no citu zvērinātu notāru izpratnes un prakses.

[4.6] Komisijas atzinumā un padomes vēstulē paustie apsvērumi nenorāda uz to, ka pārkāpums nav pieļauts.

[4.7] Pieteicējas rīcība ir nodarījusi kaitējumu notariāta institūtam, jo ir diskreditējusi to. Tādējādi nodarīts kaitējums valsts interesēm.

Atbilstošs un samērīgs disciplinārsods par izdarīto disciplinārpārkāpumu ir rājiens, tas sasniedz gan sodīšanas, gan arī preventīvo mērķi, nepārkāpjot samērīguma principu. Rājiena izteikšana ļaus pieteicējai izvērtēt savu rīcību un tās sekas. Disciplinārlietas izmeklēšanas gaitā pieteicēja nav mainījusi savu nostāju par Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā noteikto uzaicinājuma izdarīšanas kārtību.

[5] Pieteicēja vērsās tiesā ar pieteikumu par Lēmuma Nr.1 atcelšanu, norādot pieteikumā turpmāk minētos argumentus.

[5.1] No rīkojuma par disciplinārlietas ierosināšanu nav saprotams, kādēļ tieslietu ministrs izšķirošu nozīmi pievērsis tieši mutiskas uzaicināšanas vekseļa devējam veidam, pēc būtības un sistēmiski nevērtējot visas Vekseļu likuma 80.panta daļas, kā arī citas minētajā likumā ietvertās normas.

[5.2] Tieslietu ministrs nepamatoti izceļ tikai vienu procesuālo darbību – vekseļa devēja uzaicināšanu veikt samaksu. Komisijas atzinumā secināts, ka apstāklis, ka zvērināts notārs ir ieradies vekseļa devēja dzīvesvietā, lai izteiktu uzaicinājumu izpildīt savu saistību pēc vekseļa, ir uzskatāms par Vekseļu likuma 80.panta pirmās daļas izpildījumu. Komisijas secinājumi atbilst tiesību doktrīnas atziņām.

Tieslietu ministrs nepamatoti uzskata, ka zvērinātam notāram pirms vekseļa protesta noformēšanas būtu pienākums darīt visu iespējamo, lai persona, uz kuru attiecas protests, saņemtu zvērināta notāra uzaicinājumu izpildīt savu saistību pēc vekseļa.

[5.3] Zvērināta notāra kompetencē nav izvērtēt apgalvojumu par vekseļa likumību.

[5.4] Disciplinārlietā saņemtajām ziņām no Rīgas tiesas apgabala prokuratūras nav būtiskas nozīmes, jo tās neko nepierāda. No administratīvo tiesu judikatūras izriet, ka kriminālprocess un administratīvais process ir patstāvīgi procesi, tie nav atkarīgi viens no otra.

[5.5] Tieslietu ministrs nav pievērsis uzmanību, ka Ministru kabineta 2010.gada 21.jūnija noteikumu Nr.559 "Noteikumi par vekseļa protesta akta paraugiem" (turpmāk – Noteikumi par akta paraugiem) pieliekumā esošajā paraugā minētie uzaicināšanas veidi nav norādīti prioritārā secībā, neuzskatot personas rakstisku uzaicināšanu par galveno no Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā nosauktajiem uzaicināšanas veidiem.

[5.6] Nav ņemama vērā dažu selektīvi izvēlētu zvērinātu notāru darba prakse. Tieslietu ministra secinājums, ka zvērinātiem notāriem ir atšķirīgi viedokļi par Vekseļu likuma 80.panta pirmās daļas interpretāciju, nevar būt par tiesisku pamatu disciplinārsoda piemērošanai. Kļūdaina tiesību normu interpretācija nevar būt par pamatu disciplināratbildībai.

[5.7] Attiecībā uz pieteicējas iespēju vekseļa protesta formā izdarīt īpašas papildus norādes, skaidrojot "uzaicinājuma veida" faktisko izpildi, padome ir norādījusi, ka Notāru informācijas sistēmā pieejamās vekseļa protesta akta sagataves ir izstrādātas saskaņā ar Noteikumiem par aktu paraugiem. Zvērinātiem notāriem, kuri noformē vekseļu protestus, izmantojot tikai minēto sistēmu, nav iespējams tajos iekļaut papildu informāciju par uzaicinājuma nokārtot saistību izdarīšanas

apstākļiem. Turklāt no 2021.gada 29.aprīļa Valsts sekretāru sanāksmē izsludinātā likumprojekta "Grozījumi Vekseļu likumā" var secināt, ka ir paredzēts vienādot praksē konstatēto Vekseļu likuma normu atšķirīgo interpretāciju.

[5.8] Lēmuma Nr.1 pamatojumā nav ietverts Administratīvā procesa likuma 66.panta pirmās daļas prasībām atbilstošs lietderības apsvērumu izvērtējums. Nav vērtēts, vai pieteicēja iepriekš ir disciplināri sodīta, vai pārkāpumi ir sistemātiski, ilgstoši un turpināti, vai tie ir radījuši būtisku kaitējumu notariātam un valsts budžetam, vai pieteicējas prettiesiskā darbība izdarīta tīši (ar nodomu), vai izdarītie pārkāpumi ir vērtējami kā smagi, nav pārbaudīta pieteicējas rīcība citās vekseļu lietās. Tāpat arī nav norādīti pieteicējas atbildību mīkstinoši vai atbildību pastiprinoši apstākļi. No Lēmumā Nr.1 ietvertā pamatojuma nav saprotams, kādēļ piemērots tieši šāds disciplinārsods – rājiens.

[5.9] Komisijas locekļu zināšanas par zvērinātu notāru profesionālo darbību nav apšaubāmas un samērojamas ar tieslietu ministra zināšanām. Līdz ar to nav saprotams, kādēļ netiek ņemti vērā komisijas un padomes paustie secinājumi.

[6] Tieslietu ministrijā no Rīgas tiesas apgabala prokuratūras tika saņemta informācija, ka pieteicēja 2020.gada 26.maijā taisīja Vekseļa protesta aktu sakarā ar vekseļa nesamaksu, neuzaicinot 2020.gada 14.aprīļa vienkāršā vekseļa devēju /pers. D/ izpildīt saistību pēc vekseļa. Saistībā ar minēto iesniegumu tika konstatēti līdzīgi apstākļi tiem, kas norādīti Lēmuma Nr.1 pamatojumā, izņemot to, ka pieteicēja 2020.gada 25.maijā bija zvanījusi uz vekselī norādīto tālruņa numuru, taču /pers. D/ neatbildēja.

Ņemot vērā minēto, tieslietu ministrs ierosināja vēl vienu disciplinārlietu pret pieteicēju par Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā noteikto prasību pārkāpumu.

[7] Komisija 2021.gada 25.oktobra atzinumā Nr.05-04/82 ir norādījusi, ka pieteicēja nav izdarījusi disciplinārpārkāpumu, tādēļ ierosināts disciplinārlietu izbeigt. Minētajā atzinumā ietverti tādi paši apsvērumi kā komisijas 2021.gada 26.marta atzinumā Nr.05-04/81 (sk. šā sprieduma 2.punktu).

[8] Padome 2021.gada 29.oktobra vēstulē ir pievienojusies komisijas atzinumam un tajā norādītajiem secinājumiem. Padomes ieskatā pieteicēja normatīvo aktu prasības ir izpildījusi.

[9] Ar tieslietu ministra 2021.gada 28.decembra lēmumu Nr.1-4.1/145 (turpmāk – Lēmums Nr.2) pieteicējai piemērots disciplinārsods – rājiens.

Lēmuma Nr.2 pamatojumā ietverti pēc būtības tādi paši apsvērumi kā Lēmuma Nr.1 pamatojumā (sk. šā sprieduma 4.punktu).

Apstāklis, ka zvērināts notārs ir zvanījis vekseļa devējam, lai izteiktu uzaicinājumu izpildīt savu saistību pēc vekseļa, bet adresāts nav atbildējis, nav uzskatāms par Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā noteikto prasību izpildījumu. Mutiska uzaicinājuma gadījumā jābūt šāda uzaicinājuma reālam (faktiskam) izteikumam vekseļa devējam. Tā kā mutisks uzaicinājums vekseļa devējam nokārtot saistību pēc vekseļa nav izdarīts, pieteicēja nav izpildījusi priekšnoteikumu vekseļa protestēšanai.

[10] Pieteicēja vērsās tiesā ar pieteikumu par Lēmuma Nr.2 atcelšanu, norādot pieteikumā pēc būtības tādus pašus apsvērumus kā pieteikumā par Lēmuma Nr.1 atcelšanu (sk. šā sprieduma 5.punktu).

[11] Rakstveida paskaidrojumā ministrija pieteikumus neatzīst, bet uztur Lēmumā Nr.1 un Lēmumā Nr.2 norādīto pamatojumu.

[12] Administratīvā rajona tiesa ar 2022.gada 24.marta spriedumu noraidīja pieteikumus par Lēmuma Nr.1 un Lēmuma Nr.2 atcelšanu.

Spriedumā ietverti turpmāk norādītie apsvērumi.

[12.1] Atsaucoties uz Vekseļu likuma 80.panta pirmo daļu, tiesa norādīja, ka tiesību normā ir noteikti divi veidi, kādos zvērināts notārs var izdarīt uzaicinājumu izpildīt saistību pēc vekseļa – mutiski (personiski vai pa tālruni) vai rakstiski (nododot paziņojumu personiski, pa pastu vai elektroniski, apliecinātu ar drošu elektronisko parakstu).

Atbilstoši Lēmumā Nr.1 norādītajam pieteicēja bija personīgi ieradusies vekseļa devējas dzīvesvietā, taču vekseļa devēja netika sastapta. Savukārt saskaņā ar Lēmumā Nr.2 norādīto pieteicēja bija zvanījusi vekseļa devējam uz vekselī norādīto tālruņa numuru, bet adresāts neatbildēja.

Pieteicēja uzskata, ka ar minētajām darbībām ir izpildījusi Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā noteiktās prasības, proti, vekseļu devēji tika uzaicināti izpildīt savas saistības. Šāda ir arī komisijas un padomes pozīcija.

Savukārt tieslietu ministrs uzskata, ka ar norādītajām darbībām Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā noteiktās prasības netika izpildītas, jo pieteicējas mēģinājumi sazināties ar vekseļu devējiem faktiski neizdevās. Ministra ieskatā mēģinājumus veikt mutisku uzaicinājumu nav pamata vērtēt kā faktiski veiktus mutiskus uzaicinājumus, līdz ar to pieteicēja nebija izpildījusi Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā noteiktās prasības vekseļu protestēšanai.

[12.2] Tiesa atsaucās uz Vekseļu likuma 44.panta pirmo un ceturto daļu un 79.pantu, norādot, ka protesta akta sastādīšanas mērķis vienkāršā vekseļa gadījumā ir fiksēt faktu, ka vekseļa devējs līdz protesta sastādīšanas brīdim nav veicis tā samaksu. Tas kalpo kā apliecinājums apstāklim, ka saistība pēc vekseļa nav nokārtota.

No Vekseļu likumā ietvertā regulējuma izriet vairākas darbības, kas zvērinātam notāram jāveic, saņemot vienkāršo vekseli protesta izdarīšanai – jāpārbauda Vekseļu likuma 75.panta trešajā daļā noteiktie rekvizīti; jāuzaicina tās personas, uz

kurām protests attiecas, izpildīt savu saistību pēc vekseļa (80.panta pirmā daļa); ja saistība pēc vekseļa nav nokārtota, notāram atbilstoši Noteikumiem par akta paraugiem jāsastāda protesta akts sakarā ar vekseļa nesamaksu (80.panta otrā daļa); par protesta izdarīšanu atbilstoši Vekseļu likuma 45.panta pirmajai daļai rakstiski jāpaziņo visām iesaistītajām personām.

Tiesa atsaucās uz Civilprocesa likuma 400.panta pirmās daļas 4.punktu, 401.panta 6.punktu, 405.panta pirmo un trešo daļu, kā arī 406.panta pirmo daļu, norādot, ka vekseļa devēja uzaicināšana izpildīt saistību pēc vekseļa ir viena no zvērināta notāra veicamajām procesuālajām darbībām protesta akta sastādīšanā. Uzaicināšanas mērķis ir informēt vekseļa devēju par pienākumu izpildīt savu saistību, tādējādi veicinot vekseļa labprātīgu samaksu ārpustiesas procesā.

Atbilstoši Vekseļu likuma 85.pantam vekseli var samaksāt notāram.

Tādējādi, saņemot notāra uzaicinājumu, vekseļa devējam ir iespēja ārpus tiesvedības procesa izpildīt no vekseļa izrietošo saistību.

Neraugoties uz protesta akta formālo dabu un vekseļa devēja ierobežotajām iespējām celt ierunas vekseļa sakarā (tās pieļaujams vienīgi gadījumā, ja vekselis ir samaksāts), zvērināta notāra veiktajām darbībām jābūt vērstām uz minētā mērķa sasniegšanu. Zvērinātam notāram kā tiesu sistēmai piederīgai personai savi pienākumi jāpilda tā, lai tiktu nodrošināta fizisko un juridisko personu civilo tiesību un likumisko interešu aizsardzība (Notariāta likuma 5.pants). Tas ietver arī pienākumu veikt tādas darbības, lai nodrošinātu vekseļa protestēšanā iesaistīto personu civilās tiesības un likumīgās intereses.

Līdz ar to, lai atzītu, ka vekseļa devējs ir uzaicināts nokārtot saistību pēc vekseļa, un secīgi sastādītu vekseļa protesta aktu, uzaicinājumam ir jābūt izdarītam. Uzaicinājuma izdarīšanas veids ir zvērināta notāra rīcības brīvības jautājums, proti, notārs var izvēlēties, kādā veidā – mutiski vai rakstiski – to īstenot, taču izvēlētajam uzaicināšanas veidam jānodrošina uzaicinājuma izdarīšana. Mutiska uzaicinājuma gadījumā jābūt šāda uzaicinājuma reālam izteikumam vekseļa devējam.

Atsaucoties uz Vekseļu likuma 81.panta pirmās daļas 4.punktu un Noteikumu par akta paraugiem 1.pielikumu, tiesa atzina, ka gadījumā, ja uzaicinājumam nav panākumu (mēģinājums uzaicināt bijis nesekmīgs), uzskatāms, ka uzaicinājums faktiski nav veikts.

Lēmuma Nr.1 un Lēmuma Nr.2 pamatojumā nav norādīts, ka rakstiska uzaicināšana būtu galvenais Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā noteiktais uzaicināšanas veids, bet ir norādīts, ka notāram ir iespēja izdarīt uzaicinājumu rakstiski, ja mutiska personas uzaicināšana nav izdevusies, kā arī tiek identificēti gadījumi no prakses, kad zvērināti notāri ir attiecīgi rīkojušies.

[12.3] Tiesa piekrita pieteicējas argumentiem tiktāl, ka zvērinātam notāram nav jādara viss iespējamais, lai adresāts uzaicinājumu saņemtu, kā arī notāram nav jāvērtē vekseļa likumība. Vienlaikus tiesa norādīja, ka pārsūdzētajos administratīvajos aktos šāda rīcība no pieteicējas netiek prasīta. Pieteicējas pārkāpums tiek saskatīts apstāklī, ka protesta akti taisīti, neuzaicinot vekseļos norādītos vekseļa devējus savas saistības izpildīt labprātīgi. Zvērinātam notāram personas tiesību aizsardzības nodrošināšanas ietvaros ir jāapzinās, ka personas nepārtraukta atrašanās savā dzīvesvietā darba laikā vai atbildēšana uz telefona zvanu ne vienmēr ir objektīvi sagaidāma.

Zvērināta notāra ierašanās vekseļa devēja dzīvesvietā nesekmē un nav vērsta uz vekseļa saistības nokārtošanu ārpustiesas procesā, ja vekseļa devējs tur neatrodas. Arī telefona zvans vekseļa devējam uz vekselī norādīto tālruņa numuru, ja adresāts uz to neatbild, neveicina labprātīgu vekseļa samaksu un nesniedz pārliecību, ka vekseļa turētājam nav iespējams saņemt izpildījumu no vekseļtiesiskā parādnieka. Šāda formāla pieeja zvērināta notāra amata pienākumu izpildē nav pieļaujama, jo nenodrošina personu civilo tiesību un likumisko interešu aizsardzību. Līdz ar to šīs darbības nav pietiekamas, lai atzītu, ka uzaicinājums ir izdarīts.

[12.4] Tiesa nepiekrita komisijas atzinumos norādītajam, ka no Lēmumā Nr.1 un Lēmumā Nr.2 ietvertā pamatojuma izriet secinājums, ka uzaicinājuma saņemšana ir vekseļa protestēšanas priekšnoteikums. Pārsūdzētajos administratīvajos aktos ir norādīts, ka uzaicinājumam jābūt faktiski veiktam, taču uzaicinājumu nav iespējams veikt, nesastopot vai nesazvanot adresātu.

No pieteicējas un komisijas atzinumā paustās nostājas faktiski izriet, ka Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā paredzētajai personas uzaicināšanai nokārtot saistību pēc vekseļa nav jēgas, jo vekseļa devēja ierunas neietekmē protesta izdarīšanu, un tā kā protests izdarāms vienā no divām maksāšanas termiņam sekojošām Latvijā noteiktajām darbdienām, pa pastu sūtīts uzaicinājums netiks saņemts un izlasīts pirms vekseļa protestēšanas. Likums paredz rakstiska paziņojuma nosūtīšanu jau pēc vekseļa protesta izdarīšanas, līdz ar to nav nozīmes, vai vekseļa devējs saņem vienu vai divus rakstiskus paziņojumus.

Minētajam viedoklim tiesa nepiekrita, atzīstot par pamatotiem Lēmumā Nr.2 norādītos apsvērumus. Tas, ka zvērināts notārs nesaskata jēgu izpildīt likumā noteiktās prasības, nevar būt par tiesisku pamatu, lai nepildītu likumā noteikto kārtību, kāda ir paredzēta vekseļu protestēšanai.

Apstāklis, ka pa pastu sūtīts uzaicinājums netiks saņemts līdz vekseļa protesta akta noformēšanai, nav pamats, lai ar šo vismaz kopš 2010.gada praksē apzināto likuma trūkumu (*Augstākās tiesas Tiesu 2010.gada prakses apkopojuma saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanā 17.lpp.*) pamatotu vekseļa devēja mutisku neuzaicināšanu izpildīt savu saistību pēc vekseļa. Ar izstrādātajiem grozījumiem Vekseļu likumā ir paredzēts risināt šo problēmu, paredzot garāku termiņu protesta noformēšanai un ļaujot parādniekam pēc pa pastu sūtīta uzaicinājuma saņemšanas nokārtot savu parāda saistību.

Savukārt rakstisks paziņojums par protesta izdarīšanu, kuru zvērināts notārs atbilstoši Vekseļu likuma 45.panta pirmajai daļai nosūta jau pēc vekseļa protesta noformēšanas, jānošķir no 80.panta pirmajā daļā reglamentētā uzaicinājuma. Tie pilda atšķirīgu funkciju, un tiem ir atšķirīgi mērķi. Kā minēts iepriekš, uzaicinājuma mērķis ir pirms protesta akta sagatavošanas informēt vekseļa devēju par pienākumu izpildīt savu saistību, tādējādi veicinot vekseļa labprātīgu samaksu

ārpustiesas procesā. Ar rakstisku paziņojumu vekseļa devējs jau pēc protesta izdarīšanas par minēto tiek informēts. Šis paziņojums neaizstāj uzaicinājumu izpildīt savu saistību pēc vekseļa, un tas kalpo atšķirīgam mērķim. Likumdevējs ir skaidri noteicis protesta izdarīšanai veicamās procesuālās darbības, tās īstenojamas atbilstoši to būtībai un mērķim.

Parādnieka tiesības atbilstoši Civilprocesa likuma 406.pantam celt apvērsuma prasību nevar būt par pamatu notāram nepildīt likumā noteiktās uz labprātīgu parāda samaksu vērstās darbības.

[12.5] Pieteicēja atbilstoši komisijas atzinumos un juridiskajā literatūrā norādītajam argumentē, ka Vekseļu likuma 81.panta pirmās daļas 4.punkts vekseļa devēju definē kā "uzaicināto personu" arī nesastapšanas gadījumā, līdz ar to pieteicējas ieskatā Vekseļu likuma izpratnē, lai prezumētu, ka persona ir uzaicināta, ir pietiekami, ka zvērināts notārs ir veicis darbības, lai sastaptu personu.

Vekseļu likuma 81.panta pirmajā daļā ir noteikta protesta aktā norādāmā informācija, tostarp norādījums, ka persona, pret kuru izdarīts protests, uzaicināta nokārtot saistību pēc vekseļa, un ka šim uzaicinājumam nav bijis panākuma, vai ka uzaicinātā persona nav bijusi sastopama, vai ka nav bijis iespējams atrast viņas veikala telpas vai dzīvokli (4.punkts).

Viedoklis, ka vekseļa devēja nesastapšana dzīvesvietā vai nesazvanīšana pa tālruni ir uzskatāma par Vekseļu likuma 80.panta pirmās daļas izpildījumu, ir balstīts vienīgi 81.panta pirmās daļas 4.punktā lietotā termina "uzaicinātā persona" gramatiskajā formulējumā.

Tiesa atzina, ka pārsūdzētajos administratīvajos aktos ir izvērtēta gan vekseļa devēja uzaicināšanas jēga, gan arī mērķis.

Turklāt, kā izriet no Vekseļu likuma 44.panta pirmās daļas, ir divu veidu vekseļu protesta akti – protesta akts sakarā ar vekseļa nesamaksu un protesta akts sakarā ar vekseļa nepieņemšanu.

Vekseļu likuma 81.panta pirmajā daļā ietvertais regulējums ir attiecināms uz vekseļa protesta akta saturu gan sakarā ar vekseļa nesamaksu, gan sakarā ar vekseļa nepieņemšanu. Tomēr par vekseļa devēja nesastapšanu kā nozīmīgu faktu protesta sagatavošanā varētu būt runa tikai pārvedu vekseļa jeb tratas gadījumā, kad taisāms protesta akts sakarā ar vekseļa nepieņemšanu, proti, kad vekseļa pieņemšana nepieciešama, lai nodibinātu trasāta (personas, kurai adresēts vekseļa devēja beznosacījuma priekšlikums maksāt noteiktu naudas summu trešajai personai) vekseļtiesisko saistību. Šajā gadījumā protesta aktā ir fiksējams atteikums pieņemt jeb akceptēt vekseli vai arī personas nesastapšana, kas ir objektīvs šķērslis tratas uzrādīšanai un līdz ar to akceptēšanai un samaksai. Noteikumos par akta paraugiem ir paredzēti divu veidu vekseļu protesta akti – vekseļa protesta akts sakarā ar nesamaksu (1.pielikums) un vekseļa protesta akts sakarā ar nepieņemšanu (2.pielikums), kurā var tikt fiksēts arī personas nesastapšanas fakts.

Izskatāmajos gadījumos ir runa par vienkāršajiem vekseļiem, kad protesta akts taisāms sakarā ar to nesamaksu, nevis sakarā ar to nepieņemšanu. Pretēji pieteicējas norādītajam tiesa nekonstatēja, ka pārsūdzētajos administratīvajos aktos pieteicējai būtu izvirzīta obligāta prasība izdarīt labojumus vai īpašas norādes par uzaicinājuma izdarīšanas apstākļiem Noteikumu par akta paraugiem ietvertajos pielikumos. Vekseļu likuma 80.panta pirmās daļas izpildīšanai nav pietiekami zvērinātam notāram ierasties vekseļa devēja dzīvesvietā, ja vekseļa devējs tur neatrodas, vai zvanīt uz vekselī norādīto vekseļa devēja tālruņa numuru, ja uz šo zvanu netiek atbildēts.

Tiesa nepiekrita Latvijas Universitātes profesora, zvērināta advokāta /pers. E/ atzinumā norādītajam, ka, parādniekam apzināti izvairoties no komunikācijas ar zvērinātu notāru (neatbildot uz telefona zvaniem, neatrodoties vekselī norādītajā adresē, nelasot pasta, tostarp elektroniskā pasta sūtījumu), protesta institūtu var padarīt par tiesiski bezjēdzīgu. Ļaunprātīgas vekseļa devēja rīcības gadījumā zvērinātam notāram uzaicinājumu ir iespējams nosūtīt rakstveidā pa pastu vai elektronisko pastu, un šādā gadījumā atbilstoši paziņošanas prezumpcijai uzaicinājuma nelasīšana nav pamats uzskatīt, ka tas nav saņemts. Līdz ar to tiesa nepiekrita pieteicējas un komisijas atzinumos norādītajam, ka Vekseļu likuma 81.panta pirmās daļas 4.punkts pieļauj uzskatīt, ka personas nesastapšana vai nesazvanīšana būtu pamats atzīt, ka ir izpildīts Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā noteiktais priekšnoteikums protesta akta taisīšanai sakarā ar vekseļa nesamaksu.

[12.6] Pieteicēja argumentē, ka disciplinārlietā saņemtajām ziņām no Rīgas tiesas apgabala prokuratūras nav būtiskas nozīmes, jo tās neko nepierāda. Turklāt kriminālprocess un administratīvais process ir patstāvīgi, neatkarīgi procesi.

Nav pamata apšaubīt, ka disciplināratbildība un kriminālatbildība ir atšķirīgi atbildības veidi un ka amatpersonas rīcība var tikt vērtēta no dažādu atbildību piemērošanas viedokļa. Tiesa vērsa uzmanību uz to, ka pieteicējas saukšanā pie disciplināratbildības kā pierādījums netika izmantotas kriminālprocesā iegūtās ziņas par /pers. B/ apmeklēšanas apstākļiem. Lēmuma Nr.1 pamatojumā ir ietverta norāde uz Rīgas tiesas apgabala prokuratūras sniegto informāciju, ka pieteicēja nav apmeklējusi /pers. B/ dzīvesvietu, un secināts, ka tas ir pretrunā ar pieteicējas paskaidrojumu, ka viņa bija ieradusies /pers. B/ dzīvesvietā, taču /pers. B/ netika sastapta. Attiecīgā norāde ir kalpojusi kā pamatojums tam, kādēļ pieteicējai tika lūgts sniegt papildu paskaidrojumu disciplinārlietā.

[12.7] Pieteicēja uzskata, ka komisijas locekļu zināšanas par zvērinātu notāru profesionālo darbību nav apšaubāmas un samērojamas ar tieslietu ministra zināšanām, līdz ar to nav saprotams, kādēļ netiek ņemti vērā komisijas un padomes secinājumi.

Atsaucoties uz Notariāta likuma 180.pantu un 181.panta sesto un devīto daļu, tiesa norādīja, ka tieslietu ministrs var ierosināt disciplinārlietu pret zvērinātu notāru. Komisija un padome tieslietu ministram sniedz atzinumu, ar kuru ministrs iepazīstas pirms lēmuma par disciplinārsodu uzlikšanas. Komisijas atzinums ir atzīstams par starplēmumu administratīvajā lietā, tādējādi gala lēmums var atšķirties no starplēmumā ietvertajiem secinājumiem. Tieslietu ministrs, pieņemot lēmumu par disciplinārsoda uzlikšanu, var lemt arī citādi, nekā atzinumā norādījusi komisija. Atšķirīgs komisijas un tieslietu ministra vērtējums pieteicējas rīcībai Vekseļu likuma 80.panta pirmās daļas piemērošanā pats par sevi nenorāda uz pārsūdzēto administratīvo aktu prettiesiskumu, jo tieslietu ministrs var arī nepiekrist komisijas un padomes atzinumos izdarītajiem secinājumiem.

Tiesa nepiekrita pieteicējas viedoklim, ka pārsūdzētajos administratīvajos aktos nav ietverts pamatojums, kādēļ komisijas un padomes secinājumi netiek ņemti vērā, jo Lēmuma Nr.1 un Lēmuma Nr.2 pamatojumā tieslietu ministra pozīcija par Vekseļu likuma 80.panta pirmās daļas piemērošanu, kā arī attieksme pret komisijas un padomes viedokli ir skaidri norādīta. Tas vien, ka tieslietu ministra pozīcija nesakrīt ar komisijas un padomes izdarītajiem secinājumiem un viedokli par to, vai pieteicējas rīcībā ir saskatāms pārkāpums, nenozīmē to, ka tieslietu ministrs būtu ignorējis komisijas un padomes secinājumus. Pārsūdzētajos administratīvajos aktos komisijas un padomes secinājumi ir norādīti, kā arī ir sniegti pretargumenti uz tiem.

Tiesību doktrīna ir tiesību palīgavots, kas var tikt ņemts vērā argumentācijas pastiprināšanai. Izskatāmajā gadījumā tiesību doktrīnas atziņas, uz kurām balstīti komisijas atzinumi un pieteicējas pozīcija, kā arī /pers. E/ atzinumā norādītais par Vekseļu likuma 80.pantā pirmajā daļā reglamentēto uzaicināšanas kārtību neatbilst likumam, tā mērķim un jēgai, tādēļ nevar tikt ņemti vērā.

[12.8] Atsaucoties uz Tiesnešu disciplinārkolēģijas 2020.gada 21.februāra lēmumu lietā Nr.D-4/2020, pieteicēja argumentē, ka kļūdaina tiesību normu interpretācija nevar būt par tiesisku pamatu, lai personu sauktu pie disciplināratbildības.

Tiesa konstatēja, ka pieteicējai disciplinārsods piemērots par Vekseļu likumā noteiktā pienākuma uzaicināt vekseļa devējus izpildīt savas no vekseļiem izrietošās saistības neizpildi, nevis par kļūdainu tiesību normu interpretāciju, tādēļ situācijas nav salīdzināmas.

[12.9] Rezumējot minēto, tiesa atzina, ka pieteicēja nav ievērojusi Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā noteiktās prasības, kā arī Notariāta likuma 5.pantā noteiktos notāra darbības kritērijus, jo neuzaicināja vekseļos norādītos vekseļa devējus /pers. B/ un /pers. D/ nokārtot saistības atbilstoši Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā minētajiem veidiem, tādējādi neizpildot priekšnoteikumu vekseļa protestēšanai.

[12.10] Pieteicēja argumentē, ka pārsūdzētajos administratīvajos aktos nav ietverti lietderības apsvērumi, kā arī nav izvērtēti vairāki apstākļi (vai pieteicēja iepriekš tikusi disciplināri sodīta; pārkāpumu ilgums un raksturs; vai pārkāpumi ir radījuši būtisku kaitējumu notariātam un valsts budžetam u.c.), tostarp atbildību pastiprinošie un mīkstinošie apstākļi.

Notariāta likums noteic zvērinātam notāram piemērojamos disciplinārsodus, disciplinārsodu piemērošanas un pārsūdzēšanas kārtību, taču minētajā likumā nav noteikti apstākļi, kas jāņem vērā, piemērojot konkrētu disciplinārsoda veidu. Atbilstoši tiesu prakses atziņām minētais tomēr nenozīmē, ka, piemērojot disciplinārsodu, nav jānodrošina soda individualizācija un nav jāievēro vispāratzīti disciplinārsoda noteikšanas principi (*sk. Senāta 2015.gada 14.decembra sprieduma lietā Nr.SKA-741/2015 6.punktu*). Disciplinārsoda piemērošana ir individualizēta procedūra, kuras gala rezultātu ietekmē vairāku apstākļu kopums, proti, pārkāpuma raksturs, tā izdarīšanas apstākļi un sekas, pārkāpēja vainas pakāpe nodarījumā, ziņas, kas raksturo personību un iepriekšējo darbu, atbildību mīkstinošie un pastiprinošie apstākļi (*sk. Senāta 2016.gada 24.maija sprieduma lietā Nr.SKA-399/2016 16.punktu un 2016.gada 8.jūlija sprieduma lietā Nr.SKA-1023/2016 10.punktu*). Tiesai, pārbaudot iestādes piemērotā disciplinārsoda tiesiskumu, ir jāpārbauda arī tas, vai iestāde nav pieļāvusi kļūdas rīcības brīvības izmantošanā, vai, nosakot sodu, ir pareizi izdarījusi lietderības apsvērumus. Proti, vai piemērotais sods ir samērīgs ar personas izdarīto pārkāpumu (*sk. Senāta 2015.gada 18.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-260/2015 17.punktu*).

Tiesa atsaucās uz Administratīvā procesa likuma 103.panta pirmo daļu un juridiskajā literatūrā ietvertajām atziņām, rīcības brīvības piešķiršana ļauj ņemt vērā visus konkrētos faktiskos apstākļus un atbilstoši tiesību normas mērķim rast konkrētajiem apstākļiem atbilstošāko (taisnīgāko un lietderīgāko) risinājumu (*J.Briede, E.Danovskis, A.Kovaļevska. Administratīvās tiesības. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 29.lpp.*).

Pieteicējai abos gadījumos piemērots otrs vieglākais disciplinārsods – rājiens, pamatojot, ka pieteicēja ar savu rīcību ir nodarījusi kaitējumu notariāta institūtam, to diskreditējot, un tas ir vērtējams kā kaitējums valsts interesēm. Rājiena izteikšana par pieļauto disciplinārpārkāpumu sasniegtu gan sodīšanas, gan preventīvo mērķi, vienlaikus nepārkāpjot samērīguma robežas. Konkrētajos apstākļos rājiens ir samērīgs sods starp notariāta reputācijai nodarīto kaitējumu un zvērinātas notāres atbildību. Tas ir atbilstošs sods, lai paustu nosodījumu par formālu attieksmi likuma piemērošanā un novērstu šādas situācijas turpmāk. Nosakot sodu, ir ņemts vērā, ka disciplinārlietas gaitā pieteicēja nav mainījusi savu nostāju par Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā noteikto uzaicinājuma izdarīšanas kārtību.

Ņemot vērā minēto, tiesa nepiekrita pieteicējas iebildumiem, ka pārsūdzētajos administratīvajos aktos nav ietverti lietderības apsvērumi. Tiesa nesaskatīja kļūdas lietderības apsvērumu izvērtējumā, atzīstot to par pareizu un pietiekamu. Tas, ka pieteicēja nepiekrīt lietderības apsvērumiem, nenozīmē, ka tie nebūtu izdarīti. Pieteicējai nav tiesību prasīt, lai iestāde savu rīcības brīvību izmanto konkrētā veidā.

[12.11] Tiesa atzina, ka pārsūdzētajos administratīvajos aktos ir sniegts pietiekams pamatojums konkrētā soda veida piemērošanai. Jāņem vērā, ka zvērinātiem notāriem ir piešķirtas plašas pilnvaras un neatkarība valsts funkciju izpildē, kā arī zvērināta notāra amata pienākumu izpilde ir saistīta ar fizisko un juridisko personu civilo tiesību un likumisko interešu nodrošināšanu, rīcību ar citu personu īpašumu un naudas līdzekļiem. Līdz ar to, lai nodrošinātu šo personu tiesības, kā arī zvērinātu notāru darbības tiesiskumu un kontroli, būtiska ir zvērinātu notāru rūpība savu pienākumu izpildē un veikto darbību dokumentārs apliecinājums. Nav pieļaujama formāla attieksme zvērināta notāra amata pienākumu izpildē. Neizpildot likumā noteikto vekseļa protesta aktu sagatavošanai nepieciešamo priekšnoteikumu uzaicināt vekseļos norādītos vekseļa devējus izpildīt savas saistības labprātīgi, pieteicēja neveicina, bet gan mazina sabiedrības uzticību zvērināta notāra institūtam, un līdz ar to arī tiesu sistēmai kopumā. Tas ir radījis kaitējumu valsts interesēm.

[12.12] Tiesa piekrita ministrijas apsvērumiem, ka lietderības apstākļu izvērtējums ir atkarīgs no konkrētās lietas

apstākļiem. Administratīvajā lietā Nr.A420596812, uz kuru atsaucas pieteicēja, zvērinātam notāram tika piemērots disciplinārsods – atcelšana no amata par interešu konflikta novēršanas nosacījumu neievērošanu, kas izpaudies, apzināti radot interešu konflikta situāciju, kurā zvērināta notāre atradusies ilgstoši. Vienlaikus tika konstatēti arī citi finansiālās darbības noteikumu un ētikas normu pārkāpumi. Līdz ar to apstākļu vērtējums minētajā lietā veikts atbilstoši konkrētās lietas apstākļiem.

Savukārt izskatāmajos gadījumos nav saskatāma nepieciešamība īpaši uzsvērt pieteicējas pārkāpumu ilgumu, jo tas ir acīmredzams no pārsūdzētajos administratīvajos aktos norādītajiem apstākļiem. Atbildību mīkstinošu vai atbildību pastiprinošu apstākļu neidentificēšana var norādīt uz to, ka šādi apstākļi nav konstatējami, nevis uz nepilnvērtīgu lietderības apsvērumu izvērtējumu. Iebilstot pret to, ka attiecīgie apstākļi nav vērtēti, pieteicēja nav konkrēti norādījusi, kādi apstākļi bija jāņem vērā un kāda būtu to ietekme uz lietas iznākumu.

Pārsūdzētajos administratīvajos aktos ir izvērtēta pieteicējas attieksme pret izdarīto pārkāpumu, kā arī uzlikto disciplinārsodu samērīgums.

[13] Par Administratīvās rajona tiesas 2022.gada 24.marta spriedumu pieteicēja iesniedza apelācijas sūdzību, norādot pēc būtības tādus pašus argumentus kā pieteikumā, kā arī turpmāk norādītos iebildumus par spriedumu.

[13.1] Pieteicēja uzskata, ka ir izpildījusi Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā noteiktās prasības. Pieteicējas darbības par tiesiskām atzina gan komisija, gan arī padome. Savukārt tiesa nepareizi interpretē Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā noteikto.

[13.2] No Vekseļu likuma 75.panta pirmās daļas izriet, ka vienkāršais vekselis ir vienpusīgs darījums, jo no vekseļa izriet tikai viena saistība – vekseļdevēja pienākums samaksāt vekselī norādīto naudas summu. Vekseļtiesiskā saistība ir abstrakta un balstās tikai pašas lietas – vekseļa papīra izdošanas, pastāvēšanas un turēšanas faktā. Nav iespējams un likums arī neparedz iespēju veikt vienpusīgās vekseļtiesiskās saistības pārbaudi. Vekseļa atrašanās vekseļa turētāja rokās (lietu tiesība) prezumē, ka vekseļdevējs ir to izdevis un tādēļ saistījies. Attiecīgi parādnieks ir informēts gan par vekseli, gan no tā izrietošo saistību. Notārs, protestējot vienkāršu vekseli, tikai apliecina juridisku faktu, ka vekselis noteiktā termiņā nav apmaksāts.

[13.3] Protests ir formāls notāra izdots akts, protestēšanas institūta pamatmērķis nav saistīts ar parādnieka tiesību aizsardzību. Notāram nav ne pienākuma, ne tiesību pārliecināties par vekseļtiesiskajā attiecībā esošo personu gribas un parakstu īstumu. Notārs nepārbauda arī citus apstākļus, no kuriem atkarīga vekseļa spēkā esība. Notāra funkcija ir formāla paziņošana. Persona, pret kuru veikts protests, nevar izteikt iebildumus vai ierunas.

[13.4] Lietā nav pierādījumu, ka strīdus vekseļi būtu bijuši prettiesiski. Notāra pienākumi saistībā ar vekseļa tiesiskuma pārbaudi izriet no Vekseļu likuma 75.panta trešās daļas, un strīdus vekseļos bija korekti norādītas Vekseļu likuma 75.panta trešajā daļā noteiktās sastāvdaļas. Vekseļdevēji bija informēti par savām uzņemtajām saistībām.

[13.5] Notāram jāievēro Vekseļu likumā noteiktie termiņi.

Pieteicēja atsaucas uz Vekseļu likuma 44.panta ceturtajā daļā, 77. un 79.pantā noteikto, kā arī Latvijas Universitātes profesora /pers. E/ atzinumā norādīto. Vekseļtiesību mērķis ir ātra un efektīva vekseļu apgrozība. No vekseļtiesību mērķa izriet tā sauktais "formālais stingrums" jeb protestētā vekseļa saīsināta piedzīšanas kārtība un "materiālais stingrums"" jeb ierunu ierobežošana. Izdodot vekseli, vekseļa devējs ir piekritis šādu specifisku vekseļtiesisku attiecību nodibināšanai, tostarp arī piekritis paātrinātai no vekseļa izrietošo saistību izpildes kārtībai.

[13.6] Ja piekristu tiesas interpretācijai, ka mutiska uzaicinājuma gadījumā jābūt uzaicinājuma reālam izteikumam, būtu faktiski neiespējami izpildīt Vekseļu likuma 44.panta ceturtajā daļā noteikto termiņu (divas darbdienas) attiecīga protesta noformēšanai. Tiesa nav norādījusi, kādai būtu jābūt tiesiskai rīcībai, lai panāktu, ka uzaicinājums notiek *de facto*. Vienlaikus tiesa ir piekritusi, ka notārs var brīvi izvēlēties vekseļa devēja uzaicināšanas veidu. Pieteicēja nepiekrīt tam, ka, nesatiekot vekseļa devēju klātienē, būtu jānosūta vēstule, jo tad nenotiktu ātra un efektīva vekseļu apgrozība.

Atbilstoši Paziņošanas likuma 8.panta trešajai daļai dokuments, kas paziņots kā ierakstīts pasta sūtījums, uzskatāms par paziņotu septītajā dienā pēc tā nodošanas pastā.

Vekseļa devējs var nebūt pieejams arī septiņu dienu laikā. Pieteicējas ieskatā uzaicinājums klātienē ir efektīvākais vekseļa saistību izpildes uzaicināšanas veids, jo ir vislielākā iespēja satikt vekseļa devēju, tādējādi nepieļaujot formālismu.

[13.7] Vekseļu likums neuzliek pienākumu notāram veikt vēl kādas darbības, lai panāktu parādnieka iepazīšanos ar vekseli papildus tām darbībām, kas ir pieejamas vekseļa turētājam.

Tiesa nav spriedumā norādījusi tiesību normu, kuras prasības pieteicēja būtu pārkāpusi. Pieteicēja uzskata, ka ir izpildījusi likumā noteikto paziņošanas pienākumu. Notāri nav saņēmuši norādījumus, ka būtu jāmaina pastāvošā prakse. Spriedumā ietvertā norāde uz likumprojekta izstrādi ir tikai informatīva.

[13.8] Tiesa ir nekritiski pievienojusies tieslietu ministra viedoklim. No Vekseļu likuma neizriet prasība nosūtīt uzaicinājumu pa pastu vai elektroniski.

[13.9] Pārsūdzētajos administratīvajos aktos nav ietverti lietderības apsvērumi, ir ietvertas tikai neko nepaskaidrojošas un tukšas frāzes, nevērtējot tos apstākļus, kas jāvērtē, piemērojot sodu. Nav ņemts vērā, ka pieteicējai ir ilgstoša darba pieredze un ka iepriekš pieteicēja pārkāpumus nav izdarījusi. Nepamatoti netika pieprasīts pieteicējas profesionālās darbības novērtējums.

[14] Rakstveida paskaidrojumā ministrija apelācijas sūdzību neatzīst, bet piekrīt Administratīvās rajona tiesas 2022.gada 24.marta spriedumam.

Motīvu daļa

[15] Pieteicēja ir izteikusi lūgumu izskatīt lietu mutvārdu procesā, pamatojoties uz to, ka lietā ir strīds par Vekseļu likuma normu interpretāciju un vekseļtiesību doktrīnas pareizu izpratni, kā arī par notāru disciplināratbildības principiem. Mutvārdu procesā pieteicējai būtu iespējams labāk izskaidrot savus argumentus, kā arī specifiskus ar vekseļtiesību regulējumu saistītus jautājumus, atspēkojot tieslietu ministra nepamatoto viedokli.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 304.panta pirmo daļu apelācijas instances tiesa administratīvo lietu izskata rakstveida procesā. Tiesa, izvērtējot procesa dalībnieka motivētu lūgumu, var noteikt lietas izskatīšanu mutvārdu procesā.

Atbilstoši judikatūrā nostiprinātajām atziņām pamatā visas lietas apelācijas instances tiesā izskata rakstveida procesā un tikai izņēmuma gadījumā – mutvārdu procesā. Procesa veida izvēle ir tiesas ziņā neatkarīgi no procesa dalībnieku viedokļa. Mutvārdu process nepieciešams, ja lietā esošie materiāli nav pietiekami lietas izskatīšanai rakstveida procesā (*sk. Senāta 2015.gada 10.novembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-1101/2015 9.punktu*).

Izvērtējot lietas materiālus, Administratīvā apgabaltiesa nekonstatē objektīvu nepieciešamību šīs lietas izskatīšanai mutvārdu procesā, jo lietā nav iesniegti tādi pierādījumi, kurus būtu nepieciešams pārbaudīt tiesas sēdē, kā arī nav nepieciešams nopratināt lieciniekus vai veikt tiesas sēdē citas procesuālās darbības. Pieteicēja ir rakstveidā paudusi savus apsvērumus par Vekseļu likuma normu interpretāciju, vekseļtiesību doktrīnu un notāru disciplināratbildības principiem.

Atbilstoši tiesu prakses atziņām (*sk. Senāta 2017.gada 24.maija sprieduma lietā Nr.SKA-246/2017 9.punktu*) tiesības uz taisnīgu tiesu ir vienas no būtiskākajām pamattiesībām, jo no to pienācīgas nodrošināšanas lielā mērā ir atkarīga pārējo tiesību aizsardzība un nodrošināšana. Ņemot vērā šo tiesību nozīmi demokrātiskā sabiedrībā, no tiesībām uz taisnīgu tiesu izrietošās garantijas nav pieļaujams interpretēt sašaurināti. Turklāt papildus valsts pozitīvajiem pienākumiem tiesību uz taisnīgu nodrošināšanā valstij ir arī pienākums atturēties no jebkādām darbībām, kas rada nepamatotus šķēršļus tiesību uz taisnīgu tiesu pilnvērtīgai izmantošanai (*sk. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 124., 125.lapa*).

Tiesības uz taisnīgu tiesu veido vairāki savstarpēji saistīti elementi jeb garantijas un principi, kas katrs atsevišķi un visi kopā ir vērsti uz to, lai nodrošinātu pilnvērtīgu tiesību aizsardzības mehānismu – taisnīgas tiesas procesu. Tostarp tiesības uz taisnīgu tiesu ietver tiesības uz mutvārdu procesu vismaz vienā tiesas instancē, kas lietu izskata pēc būtības (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1994.gada 23.februāra sprieduma lietā Fredin pret Zviedriju 21.punktu un 2002.gada 5.septembra lēmuma lietā Speil pret Austriju 2.punktu*).

Administratīvā procesa likums procesa dalībniekiem garantē tiesības uz lietas izskatīšanu mutvārdu procesā vismaz vienā instancē, šo tiesību izmantošana ir atstāta procesa dalībnieka ziņā (*sk. Senāta 2016.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr.SKA-630/2016 10.-12.punktu un 2017.gada 24.maija sprieduma lietā Nr.SKA-246/2017 9.punktu*).

Tiesības uz mutvārdu procesu pieteicējai tika nodrošinātas pirmās instances tiesā. Tādējādi tika nodrošināta iespēja mutvārdos paust nostāju, argumentus un apsvērumus par lietā būtiskiem apstākļiem.

Jāņem vērā, ka rakstveida procesā lietas dalībniekiem būtībā tiek nodrošināts tāds pats tiesību apjoms kā mutvārdu procesā, tādēļ procesa veids nevar ietekmēt lietas dalībnieku procesuālās tiesības. Ja lietā esošie pierādījumi ir pietiekami, lai izspriestu lietu rakstveida procesā, kā arī procesa dalībniekiem ir bijusi iespēja sniegt savus paskaidrojumus par lietas apstākļiem un procesa dalībnieku atkārtota uzklausīšana nav nepieciešama, apgabaltiesa lietu var izskatīt rakstveida procesā neatkarīgi no procesa dalībnieku vēlmēm (*sal. sk., piemēram, Senāta 2016.gada 13.oktobra lēmuma lietā Nr.SKA-989/2016 6.punktu*).

Apgabaltiesa atzīst, ka nav nepieciešams noteikt šīs lietas izskatīšanu mutvārdu procesā, jo no lietā esošajiem dokumentiem ir iespējams gūt pilnīgu priekšstatu par izskatāmo jautājumu. Lietā esošie pierādījumi ir pietiekami, kā arī procesa dalībnieki ir īstenojuši tiesības sniegt paskaidrojumus par lietas apstākļiem, tāpēc šīs lietas izskatīšana mutvārdu procesā nav lietderīga. Apgabaltiesa vērš uzmanību, ka 2022.gada 16.jūnija grozījumi Vekseļu likumā mainīs notariālo praksi, nevis spriedums šajā administratīvajā lietā.

Pamatojoties uz minēto, apgabaltiesa noraida pieteicējas lūgumu par lietas izskatīšanu mutvārdu procesā.

[16] Pārbaudījusi lietas materiālus, Administratīvā apgabaltiesa atzīst, ka apelācijas sūdzība nav pamatota un pieteikums ir noraidāms.

[17] Izvērtējusi pirmās instances tiesas spriedumā ietverto pamatojumu, Administratīvā apgabaltiesa atzīst, ka Administratīvās rajona tiesas 2022.gada 24.marta spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams. Administratīvā rajona tiesa ir noskaidrojusi visus lietā būtiskos apstākļus un pareizi izvērtējusi lietā iesniegtos pierādījumus. Atbildes uz pieteicējas paustajiem argumentiem ir rodamas pirmās instances tiesas spriedumā.

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 307.panta ceturto daļu, apgabaltiesa pievienojas Administratīvās rajona tiesas 2022.gada 24.marta sprieduma motivācijai.

[18] Atbildot uz apelācijas sūdzības argumentiem, apgabaltiesa norāda turpmāk minēto.

[19] Lietā ir strīds par to, vai pieteicēja ir pareizi piemērojusi Vekseļu likuma 80.panta pirmo daļu.

Atbilstoši Vekseļu likuma 80.panta pirmajai daļai (*šeit un turpmāk tiesību normas izteiktas redakcijā, kas bija spēkā*

disciplinārlietas izskatīšanas laikā) notārs, kuram protesta izdarīšanai iesniegts vekselis, mutiski vai rakstiski uzaicina tās personas, uz kurām protests attiecas, izpildīt savu saistību pēc vekseļa.

Pieteicējas ieskatā no minētās normas izriet, ka mutisks uzaicinājums nokārtot saistības pēc vekseļa ir izdarīts arī tad, ja persona nav sastapta (nav sazvanīta) un faktiski uzaicinājums nav izteikts. Turklāt šādā gadījumā zvērinātam notāram nav pienākuma nosūtīt uzaicinājumu rakstveidā.

Apgabaltiesa nepiekrīt pieteicējas piedāvātajai Vekseļu likuma 80.panta pirmās daļas interpretācijai.

No lietas materiāliem apgabaltiesa konstatē, ka pieteicēja noformēja divus vekseļa protesta aktus, kuros norādīja, ka uzaicinājumu nokārtot saistību pēc šā vekseļa izdarīja, bet uzaicinājumam nav panākumu un saistība nav nokārtota (*lietas 1.sējuma 34.lapa un 3.sējuma 39.lapa*).

Ar lietā iesniegtajiem pierādījumiem ir pierādīts fakts, ka, noformējot vekseļa protesta aktu, pieteicēja neuzaicināja vekseļa dēvēju nokārtot saistību atbilstoši Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā noteiktajiem veidiem, tādējādi neizpildot priekšnoteikumu vekseļa protestēšanai. Uzaicinājuma mērķis ir veicināt labprātīgu vekseļa samaksu ārpustiesas ceļā, tādējādi gadījumā, ja uzaicinājums nav veikts, vekseļa devējam faktiski netiek dota iespēja veikt samaksu labprātīgi. Līdz ar to apgabaltiesa nepiekrīt argumentam, ka, lai prezumētu, ka persona ir uzaicināta, pietiek jau ar to, ka zvērināts notārs ir veicis darbības, lai sastaptu personu, un ka apstāklis, ka notārs ir ieradies vekseļa devēja dzīvesvietā (vai zvanījis pa tālruni), lai izteiktu uzaicinājumu izpildīt savu saistību pēc vekseļa, būtu uzskatāms par Vekseļu likuma 80.panta pirmās daļas izpildījumu. Ja pieņemtu par pareizu šādu interpretāciju, uzaicinājuma izdarīšanai pilnībā zūd jēga, un būtu jāatzīst, ka vekseļadevēja tiesības saņemt uzaicinājumu ir tikai formālas un deklaratīvas.

Apgabaltiesa piekrīt pārsūdzētajos administratīvajos aktos ietvertajam konstatējumam, ka izskatāmajos gadījumos nav veikts reāls uzaicinājums nokārtot saistību pēc vekseļa, jo tas faktiski netika izteikts (vienā gadījumā persona netika sastapta, otrā gadījumā – netika sazvanīta). Līdz ar to nav izpildīti priekšnoteikumi vekseļa protestēšanai. Mēģinājums veikt mutisku uzaicinājumu nav pielīdzināms faktiski veiktai darbībai. Tikai pēc tam, kad uzaicinājums nokārtot saistību pēc vekseļa ir izdarīts, notārs var apliecināt, ka uzaicinājumam nav panākuma un saistība nav nokārtota.

Pretēji pieteikumā paustajiem iebildumiem, pārsūdzētajos administratīvajos aktos nav norādīts, ka notāram būtu jāvērtē vekseļa likumība un ka pirms vekseļa protesta akta noformēšanas būtu pienākums izdarīt visu iespējamo, lai attiecīgā persona saņemtu uzaicinājumu. Atbilstoši Vekseļu likuma 80.panta pirmajai daļai ir paredzēti divi veidi, kādos zvērināts notārs var izdarīt uzaicinājumu izpildīt saistību pēc vekseļa – mutiski (personiski vai pa tālruni) vai rakstiski (nododot paziņojumu personiski, pa pastu vai elektroniski, apliecinātu ar drošu elektronisko parakstu). Pārsūdzēto administratīvo aktu pamatojumā arī nav noteikts, ka rakstiska uzaicināšana būtu galvenais Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā noteiktais uzaicināšanas veids, bet ir norādīts, ka notārs var izdarīt uzaicinājumu rakstiski, ja mutiska personas uzaicināšana nav izdevusies, un citi zvērināti notāri ir šādi rīkojušies, nekonstatējot grūtības vai šķēršļus, uz ko norāda pieteicēja.

Apgabaltiesa atzīst, ka pieteicēja ir pamatoti saukta pie disciplinārās atbildības par Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā noteiktā pienākuma uzaicināt vekseļa devējus izpildīt savas no vekseļiem izrietošās saistības neizpildi.

[20] Apgabaltiesa nepiekrīt pieteicējas argumentiem, ka uzaicinājuma veikšana traktējama kā formāla darbība un ka izskatāmajos gadījumos priekšroka bija jādod Vekseļu likumā noteiktajiem procesuālajiem termiņiem.

Saskaņā ar Vekseļu likuma 80.panta otro daļu, ja saistība pēc vekseļa nav nokārtota, notāram jāsastāda protesta akts. Protesta aktu noformē atbilstoši Ministru kabineta apstiprinātajam paraugam.

Atbilstoši Vekseļu likuma 81.panta 4.punktā cita starp noteiktajam protesta aktā jābūt norādījumam, ka persona, pret kuru izdarīts protests, uzaicināta nokārtot saistību pēc vekseļa, un ka šim uzaicinājumam nav bijis panākuma, vai ka uzaicinātā persona nav bijusi sastopama.

Interpretējot minētās tiesību normas kopsakarā ar Vekseļu likuma 80.panta pirmajā daļā noteikto, secināms, ka protesta aktā atkarībā no konstatētajiem faktiskajiem apstākļiem jābūt kādam no Vekseļu likuma 81.panta 4.punktā noteiktajiem ierakstiem. Ja vekseļa devējs tika uzaicināts nokārtot saistību pēc vekseļa, bet uzaicinājumam nav bijis panākumu, protestā jābūt norādītam, ka vekseļa devējs tika uzaicināts nokārtot saistību pēc vekseļa un ka uzaicinājumam nav bijis panākuma. Savukārt, ja vekseļa devējs nebija sastopams un līdz ar to arī nav bijis iespējams uzaicinājumu izteikt, protestā jābūt norādītam, ka uzaicinātā persona nebija sastopama.

Tādējādi Vekseļu likumā ietvertās normas nošķir situāciju, kad vekseļa devējs *tika uzaicināts* nokārtot savas saistības, taču samaksa netika veikta, no situācijas, kad vekseļa devējs *nebija sastopams (sasniedzams)*, izmantojot tiesību normā paredzētos līdzekļus, un minētā iemesla dēļ *uzaicinājumu nebija iespējams izteikt* un līdz ar to saistība nav nokārtota.

Pieteicēja pareizi argumentē, ka Vekseļu likuma 81.pantā ir noteikti obligātie rekvizīti un tajā rakstāmais saturs (*sal. sk. M.Bičevskis, M.Kvēps, A.Repšs. Vekseļtiesības. Zvaigzne ABC, 1996, 75.lpp.*), taču Vekseļu likuma 81.pants ir jāpiemēro kopsakarā ar iepriekš norādītajām normām. Līdz ar to nav izšķirošas nozīmes tam, ka Vekseļu likums vekseļa devēju definē kā "uzaicināto personu" arī nesastapšanas gadījumā, jo atbilstoši likumā noteiktajām prasībām protesta aktā jānorāda vai nu tas, ka uzaicinātā persona nebija sastopama (ja šādi apstākļi ir konstatēti), vai arī ka vekseļa devējs tika uzaicināts nokārtot saistību pēc vekseļa, bet uzaicinājumam nebija panākuma.

Lai gan atbilstoši Vekseļu likumā noteiktajām prasībām protesta akts jānoformē gan vienā, gan arī otrā gadījumā, ir svarīgi izpildīt likumdevēja noteikto kārtību. Nav šaubu, ka protesta aktā jānorāda faktiskajai situācijai atbilstošs protesta akta sastādīšanas pamats.

Pieteicējas noformētajos protesta aktos ir norādīts, ka uzaicinājums nokārtot saistību pēc vekseļa tika izdarīts, taču tam nebija panākumu, tādēļ saistība nav nokārtota, taču šāda norāde neatbilst faktiskajiem apstākļiem.

[21] Apgabaltiesa nevar piekrist pieteicējai, ka pārsūdzētajos administratīvajos aktos nav norādīti lietderības apsvērumi.

Šos apstākļus ir pareizi izvērtējusi pirmās instances tiesa, kuras sprieduma pamatojumam apgabaltiesa ir pievienojusies.

Katras disciplinārlietas izskatīšana un soda piemērošana ir individualizēta procedūra, kas nozīmē, ka izšķiroša ietekme ir lietā konstatētajiem apstākļiem, turklāt visiem vērtējamajiem apstākļiem var nebūt vienāds spēks (*sal. sk. Senāta 2016.gada 8.jūlija sprieduma lietā Nr.SKA-1023/2016 14.punktu*).

No lietas materiāliem izriet, ka pieteicējai sods tika piemērots, lai paustu nosodījumu par formālu attieksmi likuma piemērošanā un novērstu šādas situācijas turpmāk. Rājiena izteikšana sasniegtu gan sodīšanas, gan preventīvo mērķi, vienlaikus nepārkāpjot samērīguma robežas (*lietas 1.sējuma 22.lapa, 2.sējuma 21.lapa*).

Apgabaltiesa atzīst, ka no pārsūdzētajos administratīvajos aktos ietvertā pamatojuma ir loģiski saprotams, kādēļ tika izdoti tieši šāda satura administratīvie akti un kādēļ to izdošana ir lietderīga.

Pieteicējai tika piemēroti vieni no vieglākajiem normā paredzētajiem disciplinārsodiem, turklāt ar lietas materiāliem apstiprinās pārsūdzētajos administratīvajos aktos norādītie apstākļi, tādēļ nav pamata atzīt, ka pieteicējai piemērotie sodi būtu nesamērīgi.

Lietā konstatētajos apstākļos nav izšķirošas nozīmes pieteicējas apsvērumiem par to, ka iepriekš viņa netika disciplināri sodīta, viņai ir ilgstoša darba pieredze un ir piešķirti apbalvojumi. Pat pie nevainojamas līdzšinējās dienesta gaitas var būt pamats disciplinārsoda piemērošanai (*sal. sk. Senāta 2017.gada 28.februāra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-472/2017 9.punktu*).

Apgabaltiesa secina, ka lietā konstatētajos apstākļos nav saskatāms tiesisks pamats pārsūdzēto administratīvo aktu atcelšanai un disciplinārsoda nepiemērošanai, jo pārkāpumi ir izdarīti un nav konstatējami apstākļi, kas izslēdz atbildību.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 307. un 309.pantu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda

noraidīt /pers. A/ pieteikumu par tieslietu ministra 2021.gada 2.septembra lēmuma Nr.1-4.1/97 un 2021.gada 28.decembra lēmuma Nr.1-4.1/145 atcelšanu.

Spriedumu var pārsūdzēt Senāta Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesneši:

R.Paegle I.Kaļiņina S.Liniņa